

Ajalooline põhjendus emakeelesamba rajamiseks Kadrinasse

Eestlased on sajandite jooksul pidanud oluliseks traditsioonide säilitamist, kunagi elanud suurmeeste mälestuse põlistamist. Viimasel poolsaajandil oleme sellest enda jaoks tähtsast osast oma elus suuremal või vähemal määral ilma olnud. Nüüd oleme jõudnud olukorrani, kus inimeste ajalooline mälu on katkemas või katkenud, meie emakeel on ristunud russismidega. On loomulik, et just viimastel aastatel sai selgeks vajadus kaitsta oma keelt venestamise jätkuvalt destruktiivse mõju eest.

Idee püstitada emakeelesammas Kadrinasse on suhteliselt uus ja üllatas oma ootamatusega esimesel hetkel ilmselt paljusid, ent tuletame meelde, kes emakeele arendajatest on Kadrinas elanud ja töötanud.

Kadrinas on kirikuõpetajaks olnud Heinrich Stahl, Reiner Brocmann, Joachim Gottlieb Schwabe, Arnold Friedrich Johann Knüppfer, Kadrinaga on tihedalt seotud olnud Friedrich Reinhold Kreutzwald.

Heinrich Stahl kirjutas just Kadrinas töötamise ajal oma peateose, milleks on neljaköiteline kirikukäsiraamat "Hand- und Hauszbuch für das Fürstenthumb Esthen in Liffland", ehk nagu teda suupärasemalt nimeta-

takse — "Käsi- ja koduraamat". Raamatu tekst on ära toodud eesti ja saksa keeles. Selle ja teiste raamatutega rajas Stahl Eesti luteriusulise kiriku kirjanduse ja valmistas ette pühakirja tõlkimist, millega saadi valmis 1739. a. Võib julgelt öelda, et Stahl mõjutas oma raamatutega kogu järgmise aastasaja eesti keelt.

Tihedad on seosed Stahli ja tema järglase Reiner Brocmanni vahel. Olles hea eesti keele tundja, redigeeris Brocmann Stahli "Käsi- ja koduraamatu" II trüüki. Eesti kirjanduse ajalukku on ta läinud kolme esimese eestikeelse pulmalaulu kirjutajana. Brocmann tõlkis eesti keelde 21 kirikulaulu.

Aastail 1796-1800 töötas Kadrinas kirikuõpetajana Joachim Gottlieb Schwabe. Eesti luule ajalukku on ta läinud kalendriluuletajana, Kadrinas elamise ajal koostas Schwabe Lindfors'i "Eesti-Ma-Rahwa Kalendri" lisa. Schwabe on küll talupoegade luule idealiseerinud, kuid oluline on esimehe eestikeelse hällilaulu kirjanek.

Kadrinas saatis olulise osa oma elust (aastad 1800-1843) mööda Arnold Friedrich Johann Knüppfer. 1841 valiti Knüppfer õpetatud Eesti Seltsi auliikmeks, ta oli Eestimaa Kir-

jandusliku Ühingu asutajaid. Eriti oluline on Knüppferi osa eesti rahvalaulude kogujana.

Ta kogus vaimuvara ise, kirjutas ümber teiste kogutud luuletusi ja õhutas oma eeskujuga teisi. Lisaks rahvalauludele pani Knüppfer kirja suure hulga kõnekäände ja tundmatuid sõnu. Knüppferi rahvalaulude kogus leidub enam kui 600 rahvalauluteisendit. Ta lootis neid kasutada eesti keele grammatika ja sõnastiku koostamisel, aga ei jõudnud nii kaugele. Kõik Knüppferi poolt üleskirjutatud rahvalaulud pärinevad just Kadrina ümbrusest. Kahulemata oli Knüppferi kogutu parim enne Jakob Hurda suurte töö algust. Knüppfer pidas oluliseks regivärssi. Eesti keele grammatika eeskujuks soovitas ta võtta soome keele grammatika.

Friedrich Reinhold Kreutzwaldi, meie rahvuseepose "Kalevipoeg" koostaja elu ja tegevus ei vaja pikemat tutvustamist...

Nende meeste elutöö, nagu ka eesti keel ise vajavad jäädvustamist ja väärtustamist ka emakeelesamba näol, mille asukohaks saab Kadrifa.